

Ramazan Gafarlı

HƏZRƏT ƏLİ QALASININ SİRRI AÇILACAQMİ?

Unudulan, müəmmalı qalalardan biri Şəkinin Oraban və Kəldək kəndlərinin şimalında, Rusiya-Dağıstan sərhədinin yaxınlığında, Küncün çayının yatağına bitişik dağın başında, sıldırıım qayaların qucağında yerləşir və Həzrət Əlinin adını daşıyır. Bu faktın özü sərr üstünə sərr gətirir.

Həzrət Əli əleyhissəlam buyurur:

- “Fürsəti əldən vermək axmaqlıq və nadanlıq əlamətidir.”
- “Ən üstün rəy odur ki, fürsəti əldən verməyib qəm-qüssəyə səbəb olan şeyləri özün üçün hazırlamayasan.”
- “Qəm-qüssə etmək qocalığın yarısıdır.”
- “Ədəb və tərbiyə üçün başqalarında olan pis əxlaqi görüb onu etməmək kifayidir”.
- “Ən gözəl ədəb odur ki, səni pisliklərdən çəkindi.”
- “Qəzəblili haldə ədəb və tərbiyə vermək olmaz.”
- “Ən gözəl şey xoş əxlaqdır”.
- “Xoş əxlaqlı olmaq qardaşlıq peyvəndlərinin pərkidir”
- “Ən üstün şərafət ədəbli olmaqdır”
- “Ataların övladları üçün qoyduqları en gözəl irs ədəb və tərbiyədir”.
- “Ədəb insanın kamalıdır”.
- “Ədəb ən gözəl əxlaqdır”.
- “Ədəb ən gözəl şərəfdır”.
- “Ədəbi az olanın pislikləri çox olar.”
- “Ağlın ən gözəl sirdası ədəbdür”.

(Hədislərdən)

Həzrət Əlinin həyat salnaməsindən səhifələr: Birinci İmam Həzrət Əli (əleyhissəlam) «Amul-fil»in (fil ilinin) otuzuncu ilində (hicrətdən 23 il əvvəl), Rəcəb ayının 13-ü Kə'bə evində dünyaya göz açmışdır. Atası Əbu Talib (Məhəmməd Salavatullahın dogma əmisidir), anası Fatima Əsəd qızı olmuşdur. Hicrətin 40-ci ili, Ramazan ayının 21-də Kufə şəhərində şəhadətə qovuşmuşdur. Müqəddəs məzarı Nəcəf şəhərindədir. Əleyhissəlam Haşimi nəslindəndir. O, 12 il Məhəmməd Salavatullah ilə bir yerdə tərbiyə almışdır. Peyğəmbərimiz Əli əleyhissəlam barədə belə deyib: "Əgər mən elm və bılık şəhəriyəmse, Həzrət Əli o şəhərin qapısıdır". Həzrət Əli əleyhissəlam qılıncla qətlə yetirilib şəhid olmuşdur. O, Peyğəmbərimizin kürəkəni, xanımlar xanımı Fatiməyi-Zəhranın əridir. Onların 5 övladı olmuşdur: Həsən, Hüseyn, Möhsün, Zeynəb, Gülsüm. Fatiməyi-Zəhranın 18 il 77 gün yaşamışdır. Mədinədə atasının qəbrinin yanında dəfn olunmuşdur. Həzrət Fatiməyi-Zəhranın dünyaya bəxş etdiyi övladlarından 2-ci İmam Həsən əleyhissəlam və 3-cü İmam Hüseyn əleyhissəlam daim babaları Məhəmməd peyğəmbər əleyhissəlamın diqqət mərkəzində olmuşlar. "Aile üzvlərindən kimi daha çox istəyirsən?" sualına Peyğəmbərimiz belə cavab vermişdir: "Həsən və Hüseyni. Hər kəs mənim bu iki nəvəmi sevsə (dost tutsa), məni sevir (dost tutur), hər kəs onlarla düşməncilik etse, mənimlə düşməncilik edir".

VƏTƏN QALADA BİTİR

Həyatın necə sırlı, müəmmalı qəribəlikləri var. Azərbaycan Sovet imperiyasının tərkibində yaşayanda tariximizə açıq gözlə baxmağa gizli qadağa qoyulmuşdu. Ulu babalarımızın əzəli yurdumuzda keçdiyi yolları tikanlar, qanqallar basırdı. Bizi ötənləri damcı-damcı öyrənməyə alışdırıldılar. Xalqımızın və mədəniyyətimizin salnaməsi uzaqlarda, Moskvada, məmurların iş otaqlarında yadlar tərəfindən yazılırdı. Torpağın üstündə göz qabağından olan abidələr yox edilir, onların dünyaya tanıtılması dünyunə salınırdı. Haradasa Ryazanda, Spitakda, Nijni-Novqorodda arxeoloqlar iynənin ucu ilə gor qazib keç-

mişin izlərini axtaranda Qafqaz dağlarının zirvələrində möcüzəli qalaların qalın daş hasarları, uca qüllələri, göydələn bürcləri lap aşağıdan göz çıxarıır, əski çaglardan boyanan möhtəşəm tikililər "tarixin sırlarını sinəmdə qoruyub saxlayıram" – deyə axar dağ çayları ilə piçildəşirdi. Lakin qulaqları kar, gözləri kor alımlarımız onlara məhəl qoymurdular. Çünkü mərkəzdən aşkarlanmaları barədə göstəriş almamışdlar. Ad-titullarla qeyrət damarları kəsilib atıldıqından köklərini, soylarını belə danırdılar. Sanki qalalar da bunu anlayır və sakınlarından uzaq düşüb qışda soyuqda, qarda üşüyür, yayda sıxarpaqlı ağacların arxasında dal-

dalanır, dumandan qarşılara qalın örtük çəkir. Divarlarının üstünü mamır, ot, çayır basır, iri daşlar xəcalətdən çatlayıb desilir. Ancaq Sovetin erməniyə verdiyi sonsuz səlahiyyətlər belə bu "gizli", sırlı qalaların divarlarını yer üzündən silə bilmirdi. Türkün düşməni onunla təsəlli tapıb üzündə gülürdü ki, maddi-sübütlerimiz, dəlillərimiz ola-ola dünənimiz haqqında danışmağa cəsarətimiz çatmır. Laqeydiliyimiz o həddə yetişirdi ki, qədim insan məskənlərində - tarixin yadigarlarında aylar, canavarlar yuva qururdu, yeraltı tunellərdə buynuzlu ilanlar mələşirdi. Bu vəhşi canlılarla da olsa, qalalar varlığını qoruyub saxlayırdı...

Yurd yerləri insanlarıyla Vətənləşir. Ocaqları qalanmayan, beşikləri yırgalanmayan, yol-irizi ayaqlar altında tozlanmayan kəndlər dünyanın yetim övladları deyilmə? Onları da insanlar meydana götürir və hansı səbsəblərdənə, atub-gedir, yuvalar boş qalır. Bəşər oğlu istəsə də, istəməsə də, ayaq basdırğı yerlərdə iz qoyur, onun ayaqları dəfələrlə dəyən məkanda cığırlar açılır. El keçən ərazilərdə isə yollar salınır, körpülər qurulur. İnsanlar möhtəşəm qalalar tikməklə torpağı doğmalaşdırır ata-babalarının əbədi mənzilinə -Vətənə çevirirlər. Qala rəsminin bir çox ölkələrin bayrağında simvollaşması təsadüfi deyil. Çünkü qalala-

rın düşmən əlinə keçməsi Vətənin itirilməsi idi. Deməli, Vətən qalada bitir.

Azərbaycanda tarixi araşdırılmayan, mədəni abidələr siyahısına düşməyən, unudulmuş onlarla qala var. Bu o deməkdir ki, keçmişimizi aydınlaşdıracaq izlər hələ də dağlar qeynunda özbaşına qalıb. Onları məşəl kimi yandırıb xalqımızın keçdiyi qaranlıq yollara tutmalıyıq.

Unudulan, müəmmalı qalallardan biri Şəkinin Oraban və Kəldək kəndlərinin şimalında, Rusiya-Dağıstan sərhədinin yaxınlığında, Küncün çayının yatağına bitişik dağın başında, sildirrim qayaların qucağında yerləşir və Həzrət Əlinin adını daşıyır. Bu

faktın özü sırr üstüne sırr gətirir. İslam dininin dahi və müqəddəs şəxsiyyətlərindən birinin adına qoca Qafqaz qəqlərindən sığınacaq qurulması əfsanələşsə də, hansısa həqiqətə, gerçəkliyə əsaslanır. Bu yerlərə Şah İsmayılin və sülaləsinin, onun nəvənəticələrinin ayaq basmadığı bəllidir. Cox əski çağlarda sakların, hunların, oğuzların isə köçərilikdən əl çəkib dağlar qeynunda oturaq həyata başladıqları göz qabağındadır. "Kitabi-Dədə Qorqud" qəhrəmanları belə qalallarda məskunlaşış yurdun Gürçüstan sərhədlərini qoruyurdular, qeyn sürürlərini Dəmirqapı Dərbənddə otarırlılar...►

«Space» tv kanalının çəkiliş qrupu Şəki Xan sarayının yanındaki meydanda «Xanım, hey» bədii filminin bir səhnəsini hazırlayarkən.

QALADA YATAN VARSA, OYATMAYIN...

Həzrət Əlinin həyat salnaməsindən səhifələr:

İslam tarixçiləri yazılırlar: «Bir il Məkkədə acliq üz vermişdi. Bu zaman peyğəmbərin əmisi Əbu Talib böyük bir ailəyə başçılıq edirdi. Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və alihə və səlləm) digər əmisi Abbasa təklif etdi ki, Əbu Talibin dolanışığına kömək etmək məqsədilə hərəmiz onun bir uşağıını götürüb evimizdə saxlayaqq... Abbas Cəfəri, Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və alihə və səlləm) isə Əli əleyhissələmə öz öhdəsinə götürüb evlərinə apardılar. Əli əleyhissəlam Məhəmməd (səlləllahu əleyhi və alihə və səlləm) Peyğəmbər seçiləndə onun peyğəmbərliyini təsdiq etdi və davamçısı oldu.»

Uşaqlıqdan o qalaya getmək arzusuna düşmüşəm. Lakin tale elə gətirib ki, təşəbbüsərim düyünə salınıb. Bir neçə il əvvəl Həzrət Əli qalasını ləntə almaq istəyimiz də baş tutmamışdı, dağlarda təbiətin sərt üzü ilə rastlaşmışdım. "Space" telekanalı mənə 31 dekabr - Dünya azərbaycanlılarının Həmrəylik gününə həsr olunan bədii filmin ssenarisini yazmağı tapşırılmışdı. Tarixi keçmişin çətin çağlarında xalqımızın yadəllilərə qarşı mərdliklə vuruşunu əks etdirən süjet xətti qurdum. Hadisələr Vətən rəmzi kimi götürülən bir qalada baş verirdi. Düşmən güclü və məkrli idi. Üzük qaşı tək mühəsirəyə aldığı yurdun xilas yolu sakınlərinin qılinc çalması, at oynatması ilə yanaşı baş işlətmələrində idi. Ağıl və güc qarşı-qarşıya durmuşdu. Yeniyetmələr özünü aqıl göstərən şərin 99 sualına cavab tapmalı idilər.

2005-ci ilin dekabr ayının əvvəllərində filmin çəkilişinə başladıq. Çəkiliş qrupu və

aktor heyəti ilə Şəki şəhərinə yola düşdü. Avtobusda "Space" telekanalının əməkdaşı İdris Heydərli ("Ay ev yiyəsi" verilişinin müəllifi və aparıcı) bildirdi ki, "Mən bir neçə il əvvəl operatorla birlikdə Həzrət Əli qalasında olmuşam. Maraqlı kadrular çəkmışdım. Qala əlcətməz, ün yetməz bir yerdə, dağın başında yerləşir. Sildirrim qayaların üstü ilə yuxarı qalxıb bürclərə yaxınlaşanda külüng səsləri eşitdim. Açıq darvazadan içəri keçdik, gördük ki, hərbi paltaşlı bir neçə adam hasarın dibində iri çala qazıb. Tez operatora dedim:

- Kameranı işə sal.

O, obyektivi qazıntı yerinə tutanda meydandakı vertolyot işə düşdü. Bir rus zabit əsgərlərin üstünə qışkırdı:

- Uxodim, nas snimayut!

Hərbi geyimli adamlar bel və külünglərini yerdən qapıb vertolyota doğru qaçdırılar. Anladım ki, onlar yaxınlıqdakı sərhəd zastavasının zabit və əsgərləridirlər.

Qalanın içərisində gizli qazıntı işləri aparmaqdə məqsədləri xəzinə axtar-maqdır. Bizim böyük dəstə halında dağa qalxdığımızı zənn edib qorxuya düşübələr.

Bir göz qırpmında vertolyot havaya qalxdı və baş-başa verib mürgüləyən dağların arasında gözdən itdi. Biz möcüzəli Həzrət Əli qalasında təkbaşına qaldıq. Elə mənzərələri ləntə aldiq ki, sevincimizdən uçurduq. Yol yorğunluğunu belə unutmuşduq.

Təəssüf ki, aşağı enəndə rus hərbçilərinin mühasirəsinə düşdü. Dedilər ki, sərhəd zonasında kamera ilə çəkiliş aparmaq qadağandır. Kasetləri verməlisiniz. Bizi zastava-yaya apardılar. Nə qədər xahiş etsək də, təsiri olmadı. Qalada çəkdiyimiz kadrları itirdik. Doğrudur, rus qoşunları Azərbaycanı tərk edəndən sonra təzədən qalaya qalxdım, veriliş hazırlayıb efrə buraxa bildim”.

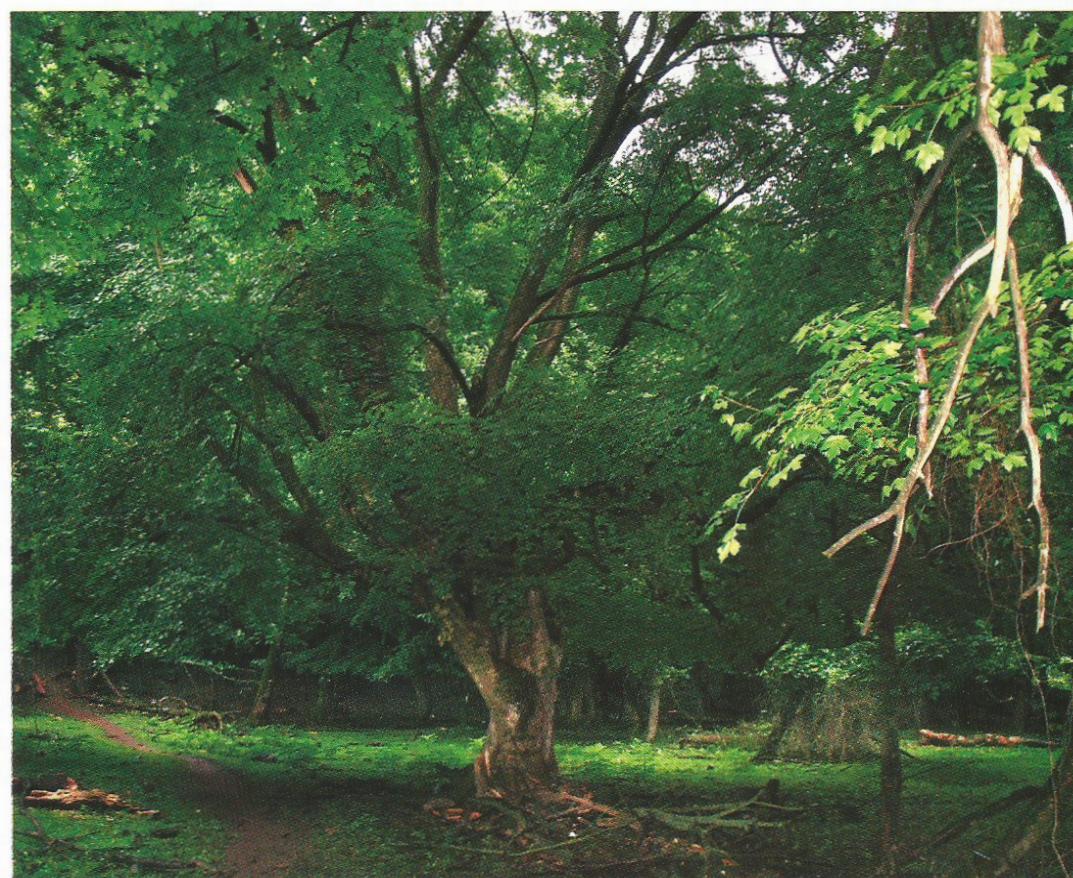
Bu söhbət hamida böyük maraqlı oyatdı. Həzrət Əli qalasını çəkiliş meydançasına çevirmək barədə rejissorla məsləhətləşməyə başladıq.

Axşam düşənə yaxın Şəkiyə çatdıq. Şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısı Nazim müəllimlə görüşüb məqsədimizi bildirdik. O, bizə hər cür yardım edəcəyinə söz verdi. İlk növbədə, Şəki Dövlət Dram teatrının aktyorlarını filmin, çəkilişinə cəlb etdi. Tapşırıdı ki, kəndlərdən çapar atlar gətirsinlər.

Bütün gecəni “Karvansaray” mehmanxanasında məşqlər apardıq. Şəhər şəhərin 15-20 km.-də yerləşən Həzrət Əli qalasına daşınacaqdıq.

Yuxudan ayılıb bayira çıxanda gördük ki, ətrafi duman, çən bürüyüb, göz-gözü görmür və göydən yağış tökür.

İcra hakimiyyətindən xəbər gəldi ki, dağ çayları coşub-daşır, hər yanı sel basıb. Avadanlıqları, işiq qurğusunu qalaya aparmaq mümkün deyil. Bəli, təbiət bizə meydan oxuyub işimizə əngəl oldu. Əlacsız qalib filmin çəkilişi üçün başqa münasib yer aradıq. Kiş məbədini və Şəki Xan sarayının həyatını seçdik. Qati dumana məhəl qoymadan atları yəhərləyib meydana çıxardıq...►

BU QALA – BİZİM QALA...

**Həzrət Əlinin həyat salnaməsindən
səhifələr:**

Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və alihu və səlləm) Əli əleyhissələmli öz öhdəsinə götürərkən buyurmuşdur: «O kəsi seçdim ki, Allah-taala da onu mənim üçün seçmişdir.»

Qardaşlıq siğəsi İslam dininin ictimai qanunlarındandır. Peyğəmbər (səlləllahu

əleyhi və alihu və səlləm) müxtəlif yollarla bu əlaqəni yaratmaq və onu genişləndirmək üçün çox səy göstərirdi.

Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və alihu və səlləm) Yəsribə gəldikdən sonra mühacirələr (hicrət etmiş müsəlmanlar) və ənsarlar (Peyğəmbərin Mədinədəki silahdaşları) arasında qardaşlıq əlaqəsi yaratmaq fikrinə düşdü. Bir gün aya-

ğa qalxıb buyurdu: «Allah xatırınə bir-birinizlə iki-iiki (bir mühacirələ bir ənsar) qardaş olun». Bundan sonra müsəlmanlar iki-iiki qardaş oldu və beləliklə, onlar arasında mehribançılıq daha da artdı.

Şəki şəhərinə hər gəlışimdə Həzrət Əli qalasına getmək barədə düşünürdüm. Bələdçilik etməyi arxeoloq dostum Nəsib Muxtarın boyuna qoymuşdum. O, qalaya ayaq basan yeganə alım idi. Qədim memarlıq abidəsi barədə qənaətləri fərqli olub mübahisə doğursa da, məraqlı idi. Yerli əhalinin qalanı Həzrət Əlinin adına bağlamasının səbəbini dəqiq açıqlamasa da, saklardan qalma müdafiə qurğusu olduğunu, əski çağlarda "Gavur qalası" adlandığını irəli süründü. Doğrudur, bu ehtimallar hələlik heç bir faktla, dəlillə təsdiqini tapmir, əksinə, çoxsaylı suallar yaradır. Əslində yaxın ərazilərdə quruluşuna, relyefinə və mövqeyinə görə bir-birini tamamlayan daha iki qala mövcuddur. Acınacaqlıdır ki, heç biri sovet dövründə qeydə alınıb araşdırılmayıb.

Deməli, tarixin eyni mərhələsində bölgədə üç qala tikilib, ikisi Şəki

ərazisində - Torpaq qala və Həzrət Əli qalası. Aydınbulaqda inşa edilən Torpaq qalanın ancaq qala divarlarının bünövrə hissəsi durur. Üçüncü qala Künçüt çayının şərq sahili boyu ucalan dağın arxasında, Oğuzun Muxaq kəndinin yaxınlığında, Baş Daşağıl çayına bitişik sıldırımlı qaya-nın üstündədir. Deyilənə görə, bu qala quruluşu ilə Həzrət Əli qalasından fərqlənmir. Qədimlərdə təhlükə görəndə bürclərdə tonqallar qalayıb üstüna quru təzək atmaqla tüstüldür və bir-birilərini xəbərdar edirdilər.

...Gəncədə fəaliyyət göstərən iş adamı Rasim Həmidov iyun ayında bizi Nizami yurduna qonaq çağrımışdı. Onun vətən yanğısı ilə döyünen ürəyi var. Söhbət əsnasında doğma kəndi Oraban ətrafindəki Həzrət Əli qalasından söz saldı. Uşaqlıqda gizlənən oynadığı yerdə sahibsiz qalmış qədim tikiliyə heyranlıqla tamaşa edərmiş, indi dağlıb itəcəyindən na-

rahat olduğunu bildirdi.

- Qardaş, qalaya getmək mənim də çoxdanki arzumdur, - dedim.

Tez cavab verdi ki:

- Vədələşək, mən sizini aparıram...

Bakıda həmkarım Abbas Mazanov Həzrət Əli qalasına ziyarətimi biləndə tərəddüd etmədən dedi ki, sizin dəstəyə qoşulmaq istəyirəm.

Bələcə dörd nəfər - mən, Abbas müəllim, ağdaşlı fotoqraf Rüfət Abdusalıqov və gəncəli dostumuz Mübariz İsayev iyul ayının cirhacırında Şəkiyə yola düşdü. Ağlımiza gəlməzdidi ki, yayın ən isti çağında yenə də təbiətin sərt üzü ilə qarşılaşacaqı.

Xaldanı keçib dağlara doğru hərəkət edəndə Rasim Həmidov mobil telefonuma zəng vurub dedi ki, hər yanı duman, çən bürüyüb, yağış ara vermir, çaylar coşub-daşır, yollar keçilməz hala düşüb. Bu gün qalaya qalxmaq mümkin deyil.

Düşündük ki, hava sabaha kimi açılar, "Şəki-saray" hotelində yerləşib götür-qoy etdik. Əlimizə fürsət düşmüsdü, Abbas müəllimin xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadəyə baş çəkmək istəyini gerçəkləşdirdim. El ağsaqqalı Bakının istisindən bezib Şəkidəki evinə köçmüdü.

Şair bizi eyvanda qarşılıdı. Yaman yorğun görünürdü.... Abbas müəllimlə söhbətləri tutdu. Göyçədən, olub-keçənlərdən danışdilar. "Gülüstən" poemasına qadağa qoyulan illərdə Qərbi azərbaycanlıların dillərindən düşmədiyini eşitdik.

Bəxtiyar müəllim dağlara gəlmişimizin səbəbini soruşdu. Dedin:

- Jurnalımızda Həzrət Əli qalası barədə material vermək istəyirik. Allah qoysa, səhər ora gedəcəyik.

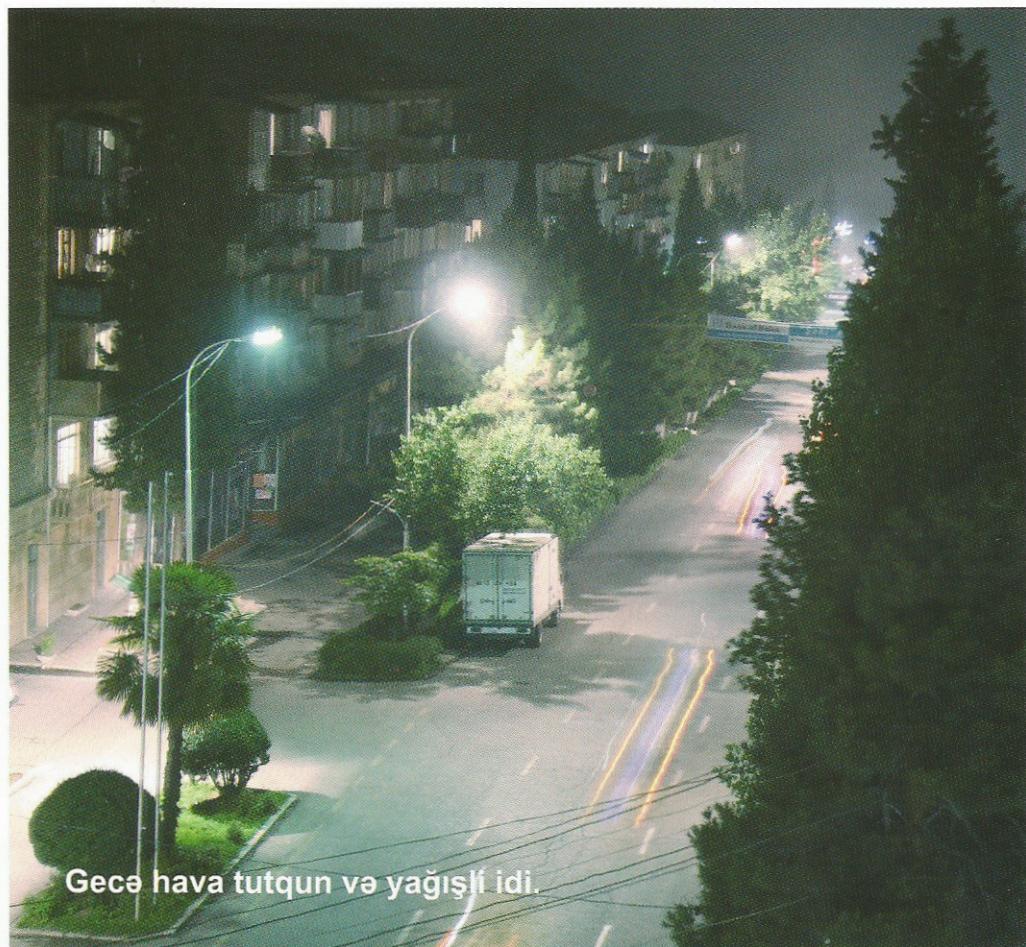
Bəxtiyar Vahabzadə qəhərləndi:

- Bu qala barədə çox eşitmışəm, - dedi, - amma ora ayaq basmaq mənə nəsib olmayacaq.

- Niyə, siz də bizə qoşulun.

- Hava açılsa, bəlkə ayaqlarım sözümə baxdı.

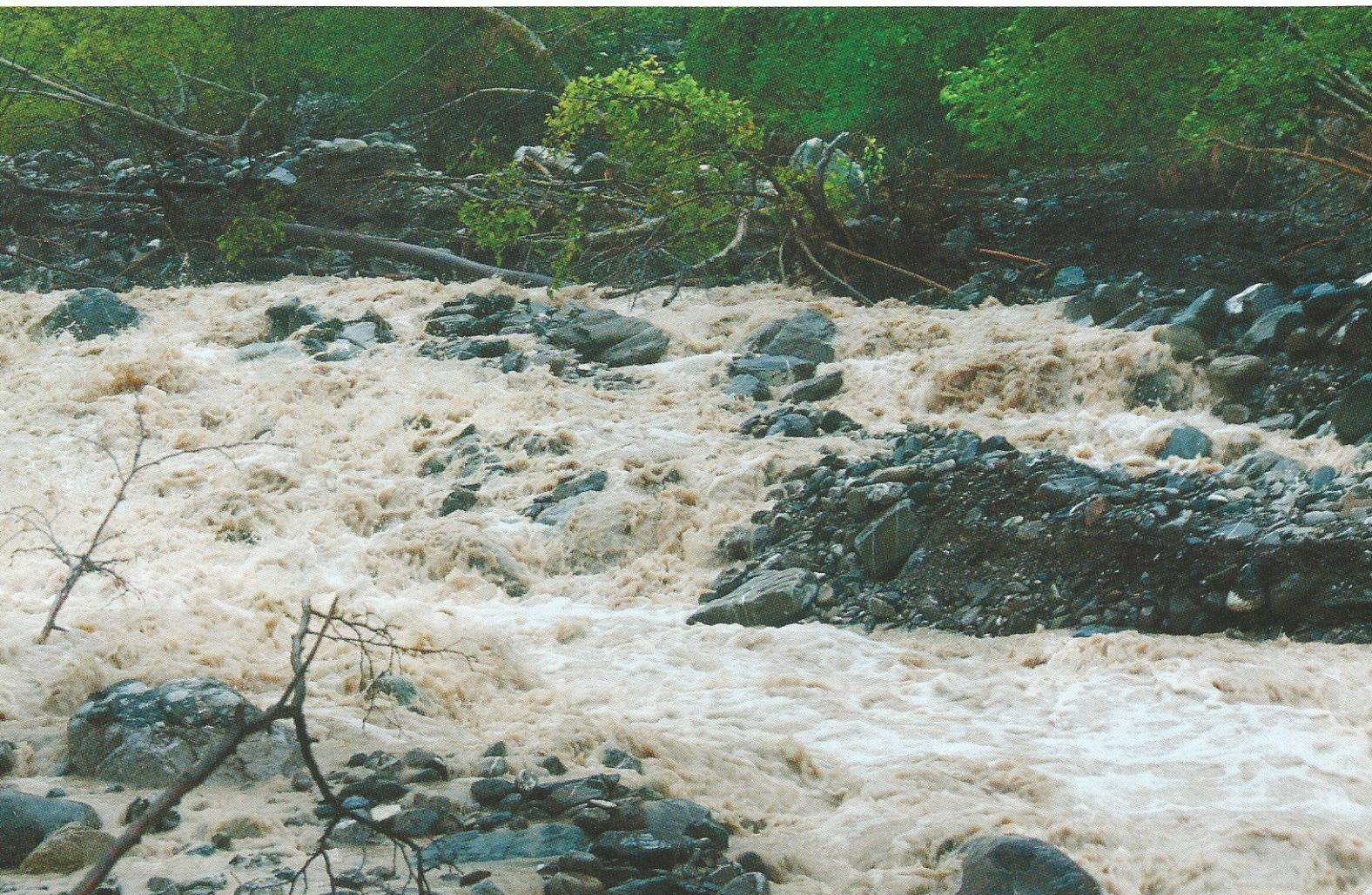
Şairi çox yormaq istəmirdik, lakin getməyə qoymadılar. Dilarə xanım (B.Vahabzadənin həyat yoldaşı) süfrə açdı, bizi türk mantısına qonaq etdi. Düzü, şəkilinin əlli ri ilə hazırlanmış türk mantısı yeməmişdi. Elə dadlı idi ki, hamımızı iştaha götirdi. ►

Gecə hava tutqun və yağışlı idi.

Səhər açılanda gördük ki, hələ dağlardan duman, çən çəkilməyib, çışın də səpələyir.

BU QALA – DAŞLI QALA...

**Həzrət Əlinin həyat salnaməsindən
səhifələr:**

...İbn Əsir öz kitabında yazır: «Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və alihu və səlləm) hücum etmek məqsədində olan bir dəstə müşriki gördü. Əli əleyhissəlam

Peyğəmbərin (səlləllahu əleyhi və alihu və səlləm) əmrlə onlara hücum edərək bir neçəsini öldürdü və biri-birilərindən ayırdı. Sonra Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və alihu və səlləm) başqa bir dəstə görüb yenə Əli əleyhissəlama onların üstüne hücum etməyi əmr etdi. Əli əleyhissəlam onların da bir neçəsini öldürüb toplumu dağıtdı. Bu zaman vəhy mələyi Peyğəmbərə (səlləllahu əleyhi və alihu və səlləm) nazil olub dedi: “Əli əleyhissəlam son dərəcə şücaət göstərir.”

Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və alihu və səlləm) ona buyurdu:

“O məndən, mən də ondanam.”

Bu vaxt göydən belə bir səs eşidildi: «La seyfa illa Zulfiqar və la feta illa Əli.» (Zülfiqardan başqa heç bir qılınc və Əlidən başqa heç bir cavan yoxdur.)»

Gecə hava tutqun və yağışlı idi. Ümidimizi Allaha bağlayıb yatdıq. Səhər açılında gördük ki, hələ dağlardan duman, çən çəkilməyib, çışkin də səpələyir. Rasim Həmidov kənddən məlumat verdi ki, yollar təhükəlidir, çayda daşqın bir az da güclənib. Düşündüm ki, nə sirdisə, təbiət bu dəfə də qarşımızı kəsmək istəyir. “Nə olur-olsun, qalaya qalxacağam”. – dedim. B.Vahabzadəni özümüzə apara bilmədiyimizə təəssüfləndim. Yaşı 70-i adlamış Abbas müəllimdən də xahiş etdim ki, hoteldə dincəlsin. O, qəti şəkildə etiraz etdi.

-Ömrümü dağda, daşda çürütmüşəm, sel də görmüşəm, tufan da. Müqəddəs yeri ziyarət etmək üçün 350 km. yol qətt etmişəm. İndi havanın sərtliyindənmi qorxacağam...

Səhərin qurtaracağında Rasim Həmidov da bizim dəstəyə qoşuldu. Yol boyu səfərimizin qorxulu olmasından danışsa da, qulağımıza girmədi. Oraban kəndinin ortasında Yaşar Babayevin “ZİL-131” markali

maşınına mindik. Burada dəstəmizin sayı 7-yə çatdı. Yağışdan qorunmaq üçün kuzovun üstünə göy rəngli brezent çəkdilər. 4-5 preslənmiş ot topası və döşək gətirib xüsusi oturacaq düzəldildilər.

Oraban kəndinin sakini Ağalar Hacıməmmədov dağlarda hər daşa, qayaya, dərəyə, cığra bələd idi. Yaşı qırçı aşsa da, dıkları quş kimi qalxırdı.

Uçuq-sökük maşın yolu Kəldək çayına çatanda tamamlanır. Maşın çayı keçib sel sularının yatağı ilə dağ dibinə doğru istiqamət aldı. Təkərlər iri çay daşlarının üstündən keşdikcə, maşın beşik tək yırğalanır. Ətrafdə füsunkar mənzərələr bir-birini əvəz edir, təbiətin sərtliliyinə baxmayaraq canlılığı və gözalliyi qol-qıçımızın zərbələrdən aldığı ağrılarını unutdurdu. Sahil boyu və dağların döşü ilə hey uzanan meşələrdə fistiq, vələs, palid, ağcaqayın, ardıc, alça, zoğal, qoz, findiq və armud ağacları yağışda çımdıyındən hər yan yamyəşil rəngə boyanmışdı.

Sərhəd zastavasında əli avtomatlı əsgərlər maşını saxladı. Bir zabit barıdan boyanıb kənd bələdiyyəsi ilə telefon əlaqəsi yaratdı, danışib razılığa gələr-gəlməz qalın şinelinin papağını başına örtdü. Təəccübə Abbas müəllimlə mənə baxıb soruşdu:

- Siz hansı ağılla belə havada yola çıxmışınız?

- Zamanımız qıсадır, - dedim, - havanın düzəlməyini gözləsək, qaladan əsər-əlamət qalmaz.

- Mamırlı daşlar kimə lazımdı? Yolunuz açıq olsun və sizi Allah qorusun...

- Sızləri də.

Zabit əsgərlərə işarə verdi ki, yoldan çəkilsinlər.

Dağa qalxdıqca çayın suları daha

da şiddətlənir, maşınla hərəkət etmək çətinləşirdi. Həzrət Əlinin namaz daşı deyilən yerə çatıb durduq. Ağalar yol ağızında lilli suların yaladığı yerə sərili iri daş tərəf getdi. Göydən leysan töksə də, hamimiz maşından düşüb onun yanına gəldik.

- Baxın! - dedi, - bu daş üzərində qəribə yazılar var. Uşaqlıqda özüm görmüşəm, üst tərəfdə bir qadın rəsmi də oyulmuşdu...

Yastı çay daşında türk runik həriflərini xatırladan işarələrlə nəsə qeyd olunmuşdu. Sanki Qobustan qayalarının rəsmlərini çəkən ulu əcdad çıx əski çäglərdə buralara da ayaq basmış və izlərini buraxmışdı.

Sırı daşdan 7-10 m. aralıda, dağ dibində təxminən hündürlüyü 2 m., uzunluğu 3 m.,

eni 1,5 m. olan qaya parçası çay sularına meydan oxuyaraq yerə pərcimlənmişdi. Ağalar deyirdi ki, bu Həzrət Əlinin namaz daşıdır. O, daşın qiblə istiqamətində durduğunu bildirdi və baş tərəfində hansı qüvvəninə açlığı ayaq yerlərini göstərdi.

Buranın pirlər və ocaqlar diyarı olduğunu xatırladım. Uşaqlığımıda Küncüt kəndinə gedərdik, Babaratma, Yel Baba və Daşlı pir haqqında (əhalı bir qadını şərə salıb daşqalaq edir, öldürürlər. Qəbrinin üstündə işiq əmələ gəldiyini görəndə onun günahsız olduğunu bilirlər) əfsanələrə qulaş asmaqdan doymazdıq. Yaxşı yadimdardır, ovçu qohumum Bəşərat kişi bir Şeyx haqqında rəvayət söyləmişdi. Ağaların da dilindən eyni əhvalatı eşitdim. ►

Demə, bura piranı bir Şeyxin Allaha tapındığı yer olubmuş. Gözdən çox uzaq idi.

Müdrik Şeyxin arvadı erməni imiş, səhralardan keçib kafirlərsiz məkan axtararkən bir karvandan yanına almış, onu kənizlikdən qurtarib həyat yoldaşına çevirmişdi. Şeyx hər gün Tanrı ruzisi üçün evdən çıxıb daşın yanına gəlir, üstünə çıxıb namaz qılır və dua edirdi ki, Ulu Yaradıcı öz bəndələrinin üstündən kölgəsini çəkməsin. Axşam hamı yatandan sonra evə dönməsi arvadda şübhə oyadır. Bütün el-oba Şeyxin başına dolanırmış, onun söz-söhbətlərini dinləyib məsləhətlərini yerinə yetirmiş. Bu yerli məmurları bərk qorxudurdu. Onu aradan götürmək üçün mənfur tədbirlərə əl atıldılar. Lakin nə qədər təşəbbüs göstərsələr, pusquda durub ox atsalar da, hamısı boşça çıxırı. Bir səhər arvad Şeyxi güdüb onun namaz yerini öyrənir. Şeyxin Allaha üz tutub dediyi sözləri eşidir: "Ya rəbbim, bəndələrin yollarını çox azıblar, onların günahlarına görə mənə də rəhm eləmə, bari bu daşın üstə dırmaşıb namaz qılanda əlini üstümdən götür."

Arvad pula, ləl-cavahirata aldanıb bu sırrı Şeyxin düşmənlərinə açır. Namaz vaxtı bu nurlu insanın üzərinə basqın edirlər, qılınclayıb qanını daşın üstünə axıdırlar...

Qəmli əhvalati dinlədikdən sonra maşın da gücünü itirdi. Yolu piyada davam etməli olduq və dəstəmiz parçandı.

Abbas müəllimin sıldırım qayaya dırmaşması hamımıza təhlükəli göründü. Doğrusu, Ağalardan başqa dəstəmizin digər üzvləri mənim də yolu davam etdirməyimin əleyhinə idilər. Lakin hansı qüvvəsə, dizlərimə güc gətirirdi.

«ZİL-131» markalı maşının sürücüsü Yaşar özünün hərbi buşlatını, uzunboğaz ovçu çəkmələrini mənə verdi. Fotoqraf Rüfət isə qolsuz köynəkdə və su keçirən yay ayaqqabısında idi. O, mənimlə birlikdə Ağaların ardınca dağa dırmaşmağa başladı.

Bələdçimiz iti baltası ilə kolkosu, yixilmiş ağacıqları qırır, rahat qalxmağımız üçün ciğər açırı.

BU QALA – KİMƏ QALA?..

**ABBAS MAZANOVUN HƏZRƏT ƏLİ QALASI
ÖNÜNDƏ DÜŞÜNCƏLƏRİ:**

«Şiddətli yağış və Böyük Qafqaz dağlarından gələn sel «Zil-131»-in sürücüsü Yaşara imkan vermirdi ki, rahat yol tapıb maşını mənzil başına çatdırınsın. Təkərlər iri çay daşlarının üstündən keçdikcə, kabinetdə o dünyaya gedib-gəlirdik. Dağın ətəyində dayanmalı olduq. Bələdçimiz Ağalar İsaoglu həmkarım Ramazam müəllimə bildirdi ki, qayaları piyada aşmaliyiq. Yuxarı çıxmamaq təhlükəlidir. Onlar mənim aşağıda dayanmağımı məsləhət gördülər. Dostum Rasim də yanında qaldı. Yadına Goyçənin dağları düşdü. Qarlı, çovğunlu, yağlılı günlərdə belə 7-ci sinifdə oxuyan oğlum Qoşqar «UAZ» markalı maşını dağlara qaldırırdı. Keçilməz yerlərə at belində gedərdik. Onda bir dəfə də olsun sel, yağış bizə əngəl ola bilməmişdi. Mübariz bir hadisəni yadına salmasayıdı, qalaya çıxacaqdı. Bir neçə il əvvəl qonağımız olan fransız ekstasensi mənə demişdi ki, «Sənin yixilmaq təhlükən var. Ehtiyati əldən vermə». Hündür qayaya baxıb ayaq saxladım. Dəstəmiz iki hissəyə ayrıldı. Mən, Rasim, Mübariz və Yaşar aşağıda qaldıq. Canımızı qızdırmaq üçün Yaşar çırpı yiğib ocaq qaladı. Ramazan müəllimlə Rüfət Ağa İsaoglunun arxasına düşüb dağa dırmaşdılar. Bu an bir səda gəldi içimdən:

-Hay-hay, kiçik Qafqazın zirvələrində oynayan canım!..
Və xalqımızın bir bayatısı yadına düşdü:

*Sayad Əli.
Ovçunun Sayad Əli,
Sərv yerin tərlanı canım,
Dzymyib Sayad Əli.*

Sonra maşının kabinetində oturub qələmi işə saldım. Təsəllimə çevrilən bir qoşma gəldi ağlıma:

*Köniül, damış, nədir sənin tufanın,
Dağı, daşt, asimanı gəzirən.
Əli nişanı, Həzrət qalası,
Harayma o Sübhəni gəzirən.*

*Dikildi gözərin abil yaşına,
Heç demirsən, nələr galib başına,
Heyran qaldım bu dünyadan işinə,
Din-imanım "O Qurani" gəzirən.*

*Carçılars car çəkir: dünya yalandı,
Qəmzəli çəmənlər bir gün solandı.
Dünya beş günlükdü, kimə qalandı,
Bəxtiyar tək o tərləni gəzirən.*

*Zirvədə çırpinır Nuhun tufamı,
Sorus Car elində İsmi Pünhamı,
Yazıq Ələsgəri, Molla Cumani,
Sazı, sözü, xanimanı gəzirən.*

*Axtadı qanımı cəngiz, davasız,
Qalmışam sərgordan, yurdsuz-yuvasız,
Parçalanmış bir dərdim var çarəsiz,
Cavab üçün o loğmamı gəzirəm.*

*Vəfadağlı ünvanından arah,
Xəzən çatrı, omür bağı sarah,
Ayri düşmüs Göyçə, Dərbənd, Borçat,
Bu çöllərdə haqq-divanı gəzirən.*

Bir şeyi yaxşı bilirəm ki, dünya sidq ilə diləyənlər üçün namərd deyil. Ey müqəddəs məkan, Allah qoysa bir gün o zirvəyə mən də qalxacağam. İnşallah!..» ►

